

ФІЛОСОФІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

УДК 355.01.001.

ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ВІЙНА ІДЕНТИЧНОСТЕЙ

Степико Михайло Тимофійович,

доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Метою статті є аналіз головної складової гібридної війни Росії проти України – розмивання та фрагментації загальноукраїнської ідентичності, заміни її концептами «русского мира», рашизму та слов'янської єдності. Аналізуються ідентифікаційні особливості росіян та українців, стан та проблеми війни ідентичностей у різних регіонах України: окупованому Криму, Донбасі та прифронтовій зоні; великих містах Південно-Східної України; Центральній та Західній Україні та Києві.

Ключові слова: гібридна війна, національна ідентичність, лінії фронту війни ідентичностей, російські ідеологічні концепти війни проти України.

Stepiko Mykhailo

HYBRID WAR AS THE WAR OF IDENTITIES

The purpose of the article is to analyse the main component of hybrid war against Ukraine are blurring and the fragmentation of the Ukrainian identity, replacing its concepts «Russian world», rašizmu, and Slavic unity. Analyses the identification features of the Russians and Ukrainians, the status and problems of the war of identities in different regions of Ukraine: the occupied Crimea, Donbass and frontline; the major cities of South-Eastern Ukraine, Central and Western Ukraine, in Kiev.

Keywords: hybrid war, national identity, the front line of the war identities, Russian concepts of ideological war against Ukraine.

Головною метою гібридної війни Росії проти України, яку Російська Федерація реалізує упродовж двох останніх десятиріч, є зміна ідентичності її громадян як позитивного ставлення до української нації та держави, готовності зі зброєю в руках захищати її незалежність та суверенітет. Натомість пропонується сприйняття ідей «русского мира», слов'янської єдності та євразійства, спільної історії та долі, ставлення до української державності як штучного утворення (В. Путін). З точки зору російського істеблшменту та й звичайного, середньостатистичного ро-

сіянина, Україна – це просто помилка історії, а Українська держава – це якась недодержава, така собі махновщина – незрозуміла, страшна і непередбачувана. А в цілому, як констатує Т. Снайдер, російська ідентичність залежить від заперечення ідентичності інших націй [1].

Національна ідентичність – це синкретичний феномен, що містить у собі елементи як культурної ідентичності (вони виникають унаслідок дії етнокультурних факторів, сформованих упродовж тривалого часу: історична пам'ять,

культура, мова, релігія), так і громадянської, яка базується на національному консенсусі щодо норм соціально-політичного співіснування. За своїм змістом національна ідентичність є сферою ідей, цінностей і смислів культури, що сприймаються та артикуються більшістю громадян країни. Феноменологічним її виявом є ототожнення себе людиною з певною спільнотою, її символами, цінностями, історією, територією, культурою, державними та правовими інституціями, політичними й економічними інтересами. Причому йдеться про прийняття цього не лише на суто раціональному, а й на емоційному, семантико-міфологічному рівнях.

Певним результатом гібридної війни Росії проти України є заперечення, наприклад, у Криму та на Донбасі символів Української держави, недовіра до її органів влади та державних інститутів, проросійськість геополітичних орієнтацій та суспільних цінностей, «совковість» колективної пам'яті, втрата віри в загальне українське майбутнє, наростання міграційних настроїв тощо. Тут криза української ідентичності проявлялася також і в плеканні «своїх» політиків, громадських діячів, героїв та ін. І, незважаючи на велику кількість патріотів на Донбасі та в Криму, головною проблемою Української держави є категоричне несприйняття українського проекту в його європейському вимірі.

З часом «холодна» війна проросійської та української ідентичностей, особливо стимульована в період чергових або позачергових виборів безвідповідальними, а то і злочинними заявами та діями багатьох політиків про несумісність ціннісних орієнтацій мешканців Сходу та Заходу України, переросла в 2014 році у неприкриту агресію «руського мира» проти українського народу.

Таким чином, сьогоднішня військова експансія Росії на теренах України має своєю засадничою передумовою несумісність та конфлікт двох протилежних ідентичностей – проєвропейської української та «совкової» російської. Характерними рисами останньої, як вважає відомий канадський дослідник Т. Кузьо, є імперіалізм і націоналізм, що сформувалися внаслідок особливостей історії та географії Росії. На його думку, ідентичності Росії та СРСР ніколи не були відокремлені одна від одної. Довголітнє бажання отримати статус міжнародно визнаної великої держави досі панує в російському суспільстві. Ідентичність, а також кілька інших

рис на зразок особливої форми націоналізму та ставлення до Заходу як негативного «іншого», дає ключ для розуміння поведінки Росії під час кризи в Україні. Крім того, особливі характеристики російської ідентичності визначатимуть політичну культуру РФ у майбутньому [2].

Світоглядною основою ідентифікаційної війни Росії проти України є декілька концептів різної давності та обґрунтування. Найбільш давнім, а отже, всебічно опрацьованим, є концепт рашизму. Цей термін у формулюванні «русизм» уперше введений О. Герценом у романі «Минуле і думи» (1868) для позначення екстремістського напрямку в русофільстві. Своім відродженням завдячує Д. Дудаєву, який основну рису рашизму вбачав у територіальній експансії Росії на Кавказі.

Ідеологія рашизму як обґрунтування загарбницької геополітики Росії, спрямованої на окупацію та анексію територій інших держав, часто-густо позначається штампом «збирання земель руських» і спирається на місцевий колабораціонізм та підтримку російської «п'ятої колони». Так, російський націоналіст О. Іванов-Сухаревський проголошував проєкт побудови Святої Русі – наддержави (станової імперії) на чолі з народом слов'яно-русів, об'єднаних кров'ю, мовою та історією.

Ідеологія рашизму протиставляє себе західним, ліберально-демократичним цінностям та інститутам, зокрема вільним виборам та іншим громадянським правам і свободам. Вона заснована на ненависті й заздрощах до західних демократій: Європи, Сполучених Штатів, Канади тощо. У центрі цієї ідеології – культ національного лідера, який повернув Росії «велич». У цій ідеології химерним чином поєднуються погляди на світ як на поле тотальної зв'язаної боротьби за виживання з претензією на високу духовність, до якої, на думку рашистів, не спроможна піднятися решта світу. Засадою рашизму є заперечення сили права і затвердження права сили, неповага до суверенітету сусідів і самоствердження через свавілля і насильство.

Як вважає професор О. Гринів, рашизм стосується ідеологічного обґрунтування авантюри політики нинішнього російського президента В. Путіна – московського імперіалізму, під якою об'єдналися ідеологічні суперники (компартійні ідеологи та шовіністи й антикомуністи) задля економічного та політичного шантажу держав на території колишньої імперії. В основі рашиз-

му лежить несприйняття західної цивілізації, якій протиставляється своєрідна російська (євразійська) цивілізація, територія якої має охоплювати простір від Тихого океану до Атлантики й від Північного полюса до Індійського океану (О. Дугін, за підручниками якого навчаються в академії Генерального штабу Росії).

Ідеологія ідентифікаційної війни Росії проти України — це також вирішення для В. Путіна геополітичних завдань відновлення імперії у кордонах СРСР до 1991 року та відновлення колишньої зони впливу в межах радянського табору країн Європи.

Після розпаду СРСР політикум Росії взяв курс на підпорядкування своїм інтересам пострадянських країн. Найперше ця політика була спрямована проти України, вихід якої з СРСР, власне, і призвів до його розпаду. Причини, що спонукали Росію до відродження экс-СРСР, є різними — від імперської ментальності росіян, спрямованої не на розбудову власної держави, а на поневолення сусідніх народів, і до бажання зберегти під власним контролем виробничі потужності колишнього СРСР та гарантовані ринки збуту.

Їх віддзеркаленням є слова В. Путіна, сказані в 2008 році, що такої держави, як Україна, немає. У саморозумінні кремлівських керманців розпад Радянського Союзу був найбільшою трагедією ХХ століття, що *argumentum e contrario* означає, що Москва ніколи не розглядала своїх «союзників» або «радянські республіки», як рівноправних «братів» або «партнерів», а розглядала як «залежних», як «слуг», як «рабів», які більше ніколи не матимуть права на самовизначення.

Ще одним концептом ідентифікаційної війни Росії проти України є пропаганда на її теренах доктрини «руського мира» щодо возз'єднання нібито найбільш розділеного народу у світі — «русских». Ідеологія розділеної нації чи «руського мира» — це уявлення про органічну єдність за походженням усіх росіян, що одразу нівелює всі сучасні правові засади національного державотворення. Стосовно України — це розрахована на довгі роки світоглядна програма знищення її ідентичності, цілісності, суверенітету та державності. Ідеологи «руського мира» стверджують, що української нації як такої не існує, що це вигадка чи то австрійців, чи то поляків, чи то євреїв, і звідси, логічно, як конспірологічна фікція вона повинна бути ліквідована. Її необхідно повністю знищити — ніяких

загравань, ніяких умовностей. Ідеологія «руського мира» фактично проектує положення, що українці — це природні вороги «русских».

Згідно з доктриною «руського мира», «русскими» вважаються три категорії населення світу: етнічні росіяни, незалежно від того, де вони проживають; російськомовне населення, незалежно від національності; співвітчизники, які коли-небудь проживали на території Російської імперії, СРСР та інших державних утворень, а також їхні нащадки. У площині гібридної війни ідеологія «розділеної нації» пролонгує нарощування наступальних дій на Сході України.

Географічними та історичними обставинами формування агресивності російської ідентичності є те, що, на відміну від українців, які сформувалися як неагресивна, осідла хліборобська нація, росіяни внаслідок бідності земельних ресурсів як визначального чинника ранніх етапів етногенезу всіх народів постійно вели агресивну грабіжницьку та завойовницьку політику стосовно своїх близьких та й далеких сусідів. Не випадково, як вважає відомий російський письменник В. Єрофєєв, головним персонажем у російських казках є солдат, який «царя бачив», і тільки потім селянин, а за ним піп [3].

Грабіжницький спосіб життя росіян мав своїм наслідком формування певних особливостей російської ідентичності, серед яких можна виділити такі: консерватизм, містицизм, хитрість, лукавство, свавілля, «совковість», жадібність, неповага до себе й оточення, авантюризм і т. д.

Основними ж ідентифікаційними характеристиками «української душі» можна вважати: осілість, миролюбність, волелюбність, демократичність, духовність, сентиментальність, сердечність, відкритість, оптимізм, поклоніння жінці, повага до родини тощо.

Різняться українці та росіяни і за генетичними та мовними ознаками. За повідомленнями московського Центру Л. Гумілова, дослідження російських науковців довели, що генетично росіяни не слов'яни, а російськомовні фіни. Результати аналізу мітохондріальної ДНК показали, що найближчими родичами росіян, окрім фінів Фінляндії, є татари [4].

Ще одна обставина, мало артикульована в дослідницькій літературі, — слов'янськість російської мови як основа міфу про «спільні коре-

ні» та «слов'янську єдність». Якщо взяти живі слов'янські мови: білоруську, болгарську, верхньолужицьку (нечисленний етнос, що живе у Німеччині, де має культурно-національну автономію), македонську, нижньолужицьку, польську, сербську, словацьку, словенську, українську, хорватську, чеську, чорногорську, то саме у російській найменше спільного з ними і в лексиці, і у фонетиці, і в орфографії.

Саме тому росіяни так активно обстоюють своє право не вчити українську мову. Як пише В. Ростов, сьогодні російські лінгвісти зводять джерела сучасної російської мови переважно до двох складників – народної мови Росії (аж ніяк не слов'янської, а слов'яно-фінського койне з великим тюркським і монгольським впливом) і болгарської (давньоболгарської), адже вона «церковнослов'янська»). Третьою мовою Росії він називає сучасну літературну російську мову, що є, на його думку, зовсім штучним кабінетним винаходом, таким собі есперанто на основі двох зазначених вище мов-джерел. Уся ця суміш, підкреслює дослідник, у підсумку і стала основою для нинішньої російської мови, що збігається в лексиці тільки на 30–40 % з іншими слов'янськими мовами, в яких (у тому числі білоруській та українській) цей збіг незрівнянно вищий і становить 70–80 % [5].

Тому-то ідентифікаційна теза, що «украинцы, русские и белорусы – один народ» – це пропагандистський кремлівський міф. Це така ж нісенітниця, як і те, що нібито на Півдні й Сході України «живут в основном русские». Русь, Росія – історична назва України. Слово «Росія» з'явилося в нас під впливом греків, тому що в них назви країн закінчуються на -ія. Російський історик В. Ключевський (1841–1911) писав, що росіяни «з'явилися на історичній арені не раніше другої половини XII століття», а український етнос почав формуватися з середини I тис. н. е. Про це писав російський етнолог Л. Гумільов, пише сучасний український історик мови Г. Півторак. Країна, яка тепер зветься «Росія», до 1721 року була Московія, а її населення – московити. Петро I наказав перейменувати Московію на Росію. Тож сентенція про єдиний народ – це продовження теорії російського міністра внутрішніх справ П. Валуєва, який у 1863 році заявив: «Жодної малоросійської мови не було, немає і бути не може. Не може ж один народ розмовляти трьома мовами». Тобто в Росії живуть росіяни, а не руси – прямі предки українців. К. Маркс у своїй роботі «Разоблаче-

ние дипломатической истории XVIII века» писав: «Московська історія пришита до історії Русі білими нитками!» [6].

Отже, різні ідентифікаційні схильності більшості українців та росіян сформувалися багато років тому. Українсько-російська війна лише оголила цю несумісність, яка існувала задовго до неї. Сьогодні існують декілька ліній фронту війни російської та української ідентичностей.

Перша лінія – це окуповані території Криму та Донбасу, а також села і міста, які нещодавно були звільнені від сепаратистів. До цієї лінії слід віднести перш за все великі міста Донбасу, такі як Слов'янськ, Краматорськ та Маріуполь. Соціокультурна специфіка цих територій полягає в тому, що, внаслідок відсутності за часи незалежності єдиної державної політики формування українського гуманітарного простору країни, зусиллями адептів «руського мира» сформувався міф про спільну з Росією ідентичність, не сумісну з українськими цінностями, що й стало ідеологічною основою поширення тут проросійських настроїв та утворення квазіреспублік. Як вважають деякі дослідники, навіть самі терміни «донецькі» та «Донбас» – це частина підготовки військового вторгнення Кремля в Україну, план демонізації Донбасу. Цей план повинен був переконати Україну, а потім Європу та світ, що в цьому регіоні живуть принципово інші люди, якісь «донецькі».

Розповсюдженню таких міфів сприяло й те, що за часи незалежності жодна українська культурна інституція – ні державна, ні громадянська – не «бачила» загроз українській ідентичності на зрусифікованих територіях України і не приділяла достатньої уваги розробці практик їх нейтралізації та протидії. Питання регіональної ідентичності порушувалося лише у контексті чергових політичних спекуляцій.

До формування окремої донецької «регіональної ідентичності» доклався і донецький кримінально-олігархічний клан часів президентства В. Януковича. Як підкреслюють фахівці НІСД, реалізацію цього «проекту» здійснював донецький і луганський корумпований істеблішмент під прапорами відповідних обласних організацій Партії регіонів, КПУ, інших проросійських сил, зокрема, і бюджетним коштом (наприклад, регіональна цільова програма «Патріот Луганщини» на 2011–2014 роки, затверджена рішенням Луганської обласної ради від 25 лютого 2011 року № 3/12) [7].

Ця територіальна ідентичність є реліктом індустріального суспільства, вона була «прив'язана» до гірничо-добувної та металургійної промисловості, в той час як усі цивілізовані нації реалізують екстериторіальну ідентичність, засновану на культурологічних цінностях. Як вважає відомий український історик Я. Грицак, якби американський соціолог С. Гантінгтон дожив до нашого часу і готував нове видання «Зіткнення цивілізацій», йому довелося б переробити свою знамениту мапу України. Тепер головна лінія цивілізаційного розколу проходить не між україномовною Західною Україною і російськомовною Східною Україною, а між двома російськомовними областями – Дніпропетровською і Донецькою [8].

Першочерговим завданням утвердження на цій лінії фронту української ідентичності є обмеження впливу російських та сепаратистських ЗМІ. На окупованих територіях – як у Криму, так і на Донбасі – українські канали були відімкнені в першу чергу. Було повністю закрито доступ навіть до ресурсів Інтернету. Але неприпустимо й те, що навіть у зоні проведення АТО зараз домінує сепаратистський або російський контент. Як стверджує Ю. Стець, сьогодні тільки 70 % периметра лінії зіткнення покриті сигналом українського телебачення і радіо [9]. І в звільнених Краматорську чи Северодонецьку можна практично безперешкодно дивитися російські та сепаратистські канали. Росія розуміє цей важіль впливу на свідомість людей, бо, як відверто сказав патріарх РПЦ Кіріл, «там, где звучит русское слово, там русский мир».

Проте для нейтралізації сепаратистських настроїв в цих містах недостатньо відновлення українських телеканалів та блокування проросійських. Слід звернути також увагу на антиукраїнські публікації місцевої преси, особливо багатотиражок великих підприємств, які давно є проросійськими. До того ж у цих містах, як і раніше, розповсюджуються антиукраїнські новини про неспроможність української армії до оборони та про неминучість другого пришествя «ДНР», що пригнічує проукраїнски налаштованих громадян і створює комфортні умови для повторного зараження вірусом сепаратизму.

Друга лінія фронту війни проросійської та української ідентичностей проходить через великі міста південно-східної України: Харків, Дніпропетровськ та Одесу. Тут українська влада і проукраїнські громадські активісти змогли

врегулювати ситуацію і не допустити створення самопроголошених «республік». Хоча в цих містах, хіба що за винятком Дніпропетровська, зберігається ризик сепаратистських виступів. У цих містах сформувалися дві майже рівновеликі групи населення: активні прихильники розбудови української нації і держави та «ватніки» (переважно малоосвічені люди із пострадянською ментальністю, агресивно налаштовані до всього, що не вписується в їхнє уявлення про те, «як має бути»). Існують також відверті вороги Української держави, її незалежності та суверенітету.

Яскравим прикладом існування двох цих реальностей – проукраїнської та антиукраїнської – є м. Харків. Український, вільний, проєвропейський Харків існує окремо, в різних вимірах, із совковою, сірою, переляканою «першою столицею», як ще за комуністичних часів звикли називати своє місто нащадки Г. Сковороди.

Геометрія духу паралельних світів, що ніколи не перетинаються, особливо яскраво виявляється на культурному фронті. На півтора мільйонний мегаполіс – лише кілька українських храмів, мистецьких майданчиків, острівців сучасного європейського кіно, модернових театральних студій, музичних гуртів, що відверто демонструють свою громадянську позицію. Зараз також майже неможливо натрапити в місті на українські газети, книжки, програми на місцевих телеканалах, масштабні патріотичні акції.

Очевидно, що сьогодні таким містам сходу України не вистачає справжніх державницьки налаштованих лідерів, відповідального бізнесу, креативного мислення, критичної маси пасіонаріїв, моральних авторитетів, яскравих митців та багато іншого, щоби об'єднати ці паралельні світи на засаді україноцентричних цінностей. Вагомим підґрунтям розвитку цих процесів можуть бути притаманні жителям цих міст толерантність, несприйняття будь-яких форм насильства, різновекторна героїчна історія, безпідставна претензійність на винятковість свого буття, прикордонна ментальність з усіма її плюсами та мінусами.

Третя лінія війни ідентичностей пролягає через Центральну та Західну Україну з центром у Києві. На цих територіях Росія реалізує мету не просто розсварити дві умовні (захід-схід) частини України, а викликати антипатію та не-

навість між громадянами – україномовними та російськомовними. Для цього використовується потужний арсенал багатьох центральних ЗМІ. В Україні й далі, після багатьох скандалів, діють проросійські ЗМІ, такі як канал «Інтер» (на власний піар на цьому каналі за декілька місяців 2012 року ПР використала 3,5 млн дол. США) [10], видання «Вести», інтернет-видання «Політнавигатор», «Голос правди» тощо. А телекомпанія «Планета» позиціонує себя як «единственный в Украине славяно-арийский канал» и ставить за мету «объединить славяно-арийские народы на основе познаний древней веры и скрытой сокровищницы знаний наших предков». Причому, як відзначають у Нацраді з питань телебачення та радіомовлення, телекомпанія має юридичний статус у Києві, але мовлення веде з території окупованого Криму.

Як показує практика, журналісти-сепаратисти й далі працюють у таких виданнях і навіть потрапляють до найвищих органів державної влади. Крім того, йде банальне скуповування чи підкупування медіа в Україні – якщо не безпосередньо росіянами, то їхніми агентами. «Скуповують» вони й українських співаків та акторів, перетворюючи їх на «своїх». Усе це призводить до того, що чимало українців починають себе вважати «людьми російської культури». Водночас у маршрутках звучить російський шансон, а в Почаївській лаврі продають книжки про так званих «героїв Новоросії», і гурти, що підтримують анексію Криму, виступають у Києві.

Широко використовуються такими ЗМІ, як «Вести», *Strana.ua*, *NewsONE*, радіо «Ера», технології прикриття українофобських дискурсів та чужих смислів за рахунок їх мовної «проукраїнськості» та запрошення відомих україномовних ведучих. Хоча в цілому, як вважає Президент України П. Порошенко, на сьогодні на телебаченні в Україні неприпустимо мала частка української мови [11].

Тому визначальним пріоритетом державної політики ідентичності є мовна, культурна та ціннісна українізація всіх регіонів країни. Винятково важливими є певні оптимальні пропорції в обсязі та часі, а також граничні межі, за які українізація не має виходити, аби не стати тотальною та примусовою. Зокрема, має йтися про певні гарантії культурного самовизначення для російськомовного населення. Відсутність таких гарантій і чітких механізмів українізації не сприятиме подоланню страху втрати іден-

тичності цими громадянами, які часто навіть найдрібніший факт реального чи уявного розширення сфери вживання української мови розцінюють як зазіхання на їхню ідентичність або навіть як особисту образу та приниження. Хоча, як свідчать результати недавнього соціологічного опитування, лише 7 % респондентів заявили про порушення їхнього права вільно спілкуватися російською мовою, а тільки 1 % вважає проблемою для України статус російської мови в країні [12].

Несумісність російської та української ідентичностей не може спиратися на те, що тільки росіяни «право мають» (Ф. Достоевський). Росія уже сьогодні зобов'язана зробити етичне зусилля і, поборовши гординю, відмовитися від наміру переробити світ під свої комплекси і фантазії. Сучасним кремлівським керманічам доведеться визнати свою вину в породженні та втіленні у свідомість росіян тези про їх переваги над усіма іншими народами. Це варто зробити публічно і чим скоріше, тим краще, поки втілення установок на насилля та перемогу над усім світом ще не призвело до масових смертей.

Слід мати на увазі, що адаптивний механізм вживання ідеології «переможців» у свідомість росіян викликає кумулятивний ефект зворотної радикалізації масової свідомості, коли люди, які вчора говорили одне, завтра починають говорити зовсім інше. Тут задіяні ефекти геометричної прогресії радикалізму. Врешті-решт заручниками цього процесу стануть усі, навіть ті, які мислять деідеологізовано, прагматично. Тут також важливо наголосити на своєрідному симбіозі російського шовінізму з тоталітарними постулатами радянського періоду.

Сьогодні на території України мешкають приблизно 7 млн етнічних росіян. Це люди, які розмовляють російською, відчувають причетність до відповідної культури, але, як довели події останніх років, війна на Донбасі, вони є патріотами України, активними прихильниками її свободи та незалежності. Це важливе свідчення того, що Україна вже відбулася як сучасне, демократичне й поліетнічне суспільство, де росіяни, як одна з найбільших меншин, відіграють важливу серйозну стабілізаційну суспільну роль.

Тому ідентифікація, наприклад, населення окупованих Криму та Донбасу має два альтернативні виміри: або людина переїжджає на віль-

ні від окупантів землі – і тим самим вільно чи мимоволі входить в український громадянський проект, або тікає до Росії чи бере у руки зброю і жорстко позиціонує себе як «русский». Бо основою ідеології сепаратистів є їхнє іншування в бік «русскости» саме в етнічному сенсі слова. Бай-дуже, що багато цих новітніх путінських «русских» власне етнічними росіянами не є. Радше «совками». Таким чином, можемо констатувати певний парадокс: коли більша частина країни прискорено будує нову політичну спільноту на громадянських, республіканських засадах, донбаські заколотники скотилися до вульгарного російського націоналізму чи навіть фашизму (з огляду на методичність та лють, з якою вони нищать усе українське).

Але мешканцям тимчасово окупованих територій уже потрібно зрозуміти, що «ДНР», «ЛНР», «Новоросія», окупований Крим потрібні В. Путіну та його оточенню виключно як інструмент утримання сусідньої держави в орбіті внутрішньої та зовнішньої агресивної політики російської держави. А для цього їм постійно треба буде грати роль ображених і принижених маленьких людей, якими має перейматися сильний опікун.

За всю свою історію Україна була об'єктом різноманітних (геополітичних, геоекономічних, геодуховних, геокультурних тощо) посягань інших держав. Її землі краляли, неначе святковий коровай, а українців, користуючись їх терплячістю і толерантністю, намагалися позбавити окремішності, ідентичності, нав'язуючи свої ідеології, культури, релігії. І

сьогодні московські імперіалісти, спираючись на не ліквідовані наслідки духовно-культурної окупації, намагаються трансформувати свої класичні форми агресії у значно вишуканіші, оздоблені псевдоліберальними та псевдомократичними фантиками. І тепер – Україна постійний предмет і об'єкт ідентифікаційної війни, що інспірується Росією ззовні та підтримується всередині не лише представниками «п'ятої колони», а й керівництвом деяких центральних, регіональних та місцевих ЗМІ та окремих можновладців.

Понад те – внаслідок Революції гідності та нинішньої війни на Донбасі в Україні сформувалася політична нація. Нині вже немає значення національності людини та її рідна мова: визначальним ідентифікаційним чинником громадян є альтернативи: чи ти хочеш суверенітету країни, чи ні, вважаєш своїм набір українських цінностей або ні. Саме тому, як справедливо пише П. Казарін, політичними українцями однаковою мірою можуть бути росіяни, як, наприклад, радник П. Порошенка Ю. Бірюков і голова МЗС П. Клімкін, вірмени – як голова МВС А. Аваков і герой «Небесної сотні» С. Нігоян, азербайджанці – як підполковник українського війська В. Мамедалієв, ім'ям котрого тепер названо одну з вулиць у місті Новоукраїнка, та І. Багіров (Балу), який загинув у АТО, білоруси – як боєць «Азова» С. Коротких та активіст Майдану М. Жизневський, грузини – як Д. Кіпіані та З. Хурція, які загинули під час Революції гідності [13]. Тому-то сьогодні ідентичність «українець» – це не національно-етнічна категорія, а ціннісна, громадянсько-політична.

Список використаних джерел

1. *Снайдер Т.* Російська ідентичність залежить від заперечення ідентичності інших [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zbruc.eu/node/27025>
2. *Кузьо Т.* Чому Росія щодо України поводитьсь саме так // Країна. – 2016. – № 36 (339). – С. 22.
3. *Ерофеев:* Я категорически против того, чтобы называть русский народ обществом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.segodnya.ua/politics/opinions/erofeev-ya-kategoricheskii-protiv-togo-chtoby-nazyvat-russkiy-narod-obshchestvom-760816.html>
4. *Лицо* русской национальности или крах популярной расологии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gumilev-center.ru/lico-russkojj-nacionalnosti/>
5. *Степико М.Т.* Українська ідентичність: феномен та засади формування : монографія / М.Т. Степико. – К. : НІСД, 2011. – С. 212–213.
6. *Чеславский О.* Откуда пошла Россия или история о том, как воровалась Русь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fakeoff.org/history/otkuda-poshla-rossiya-ili-istoriya-o-tom-kak-vorovalas-rus>
7. *До другої річниці агресії Росії проти України (20 лютого 2016 року)* / Національний інститут стратегічних досліджень. – К. : НІСД, 2016. – С. 19.
8. *Путин* просчитался, ожидая раскола между востоком и западом Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://news.eizvestia.com/news_politics/full/453-putin-proschitalsya-ozhidaya-raskola-mezhdvostokom-i-zapadom-ukrainy

9. *Повністю* відновити мовлення на Донбасі зможемо лише після деокупації, – Стець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrinform.ua/rubric-society/2030459-povnistu-vidnoviti-movlenna-na-donbasi-zmozemo-lise-pisla-deokupacii-stec.html>
10. *Чорну* бухгалтерію регіоналів зумисне передали НАБУ, – експерт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zik.ua/news/2016/06/01/chorna_buhgalteriya_regionaliv_zumysne_peredana_nabu_ekspert_704539
11. *П. Порошенко* наголосив, що на телебаченні «неприпустимо мала частка української мови» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unn.com.ua/uk/news/1596185-p-poroshenko-nagolosiv-scho-na-telebachenni-nepripustimo-mala-chastka-ukrayinskoyi-movi>
12. *Як ставляться* до російської мови в Україні : соціологічне опитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://glavcom.ua/video/yak-stavlyatsya-do-rosiyskomovnih-v-ukrajini-sociologichne-doslidzhennya-365175.html>
13. *Казарин П.* «Русский мир» проти світу українського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/columns/2015/04/6/7063886/>

References

1. *Snaider, T.* Rosijska identychnist zalezhyt vid zaperechennia identychnosti inshykh [Russian identity depends on the denial of the identity of other]. Retrieved from <http://zbruc.eu/node/27025> [in Ukrainian].
2. *Kuzo, T.* (2016). Chomu Rosiia schodo Ukrainy povodyt'sia same tak [Why Russia is against Ukraine behaves this way]. *Kraina – Country*, 36 (339), 22 [in Ukrainian].
3. *Erofeev:* Ja kategoricheski protiv togo, chtoby nazyvat russkij narod obshhestvom [Yerofeyev: I absolutely refuse to call Russian people, society]. Retrieved from <http://www.segodnya.ua/politics/opinions/erofeev-ya-kategoricheski-protiv-togo-chtoby-nazyvat-russkiy-narod-obshchestvom-760816.html> [in Russian].
4. *Litso russkoj nacionalnosti ili krah populjarnoj rasologii* [The face of Russian nationality, or the collapse of popular rasologii]. Retrieved from <http://www.gumilev-center.ru/lico-russkoj-nacionalnosti/> [in Russian].
5. *Stepyko, M. T.* (2011). Ukrainska identychnist: fenomen ta zasady formuvannia [Ukrainian identity: the phenomenon and principles of building]. National Institute for strategic studies [in Ukrainian].
6. *Cheslavskij. O.* Otkuda poshla Rossiya ili istorija o tom, kak vorovalas Rus [Where Russia has gone or the story of how to steal Rus]. Retrieved from <http://fakeoff.org/history/otkuda-poshla-rossiya-ili-istoriya-o-tom-kak-vorovalas-rus> [in Russian].
7. *Do druhoj* richnytsi ahresii Rosii proty Ukrainy (20 liutoho 2016 roku) [Until the second anniversary of the aggression of Russia against Ukraine on 20 February 2016]. (2016). Kiev: National Institute for strategic studies [in Ukrainian].
8. *Putin* proshchitalsja, ozhidaja raskola mezhdju vostokom i zapadom Ukrainy [Putin miscalculated, waiting for the schism between East and West Ukraine]. Retrieved from http://news.eizvestia.com/news_politics/full/453-putin-proshchitalsya-ozhidaya-raskola-mezhdju-vostokom-i-zapadom-ukrainy [in Russian].
9. *Povnistiu* vidnovyty movlennia na Donbasi zmozemo lyshe pislja deokupatsii, – Stets [Fully restore broadcasting in the Donbass possible only after de-occupation, – Stets]. Retrieved from <http://www.ukrinform.ua/rubric-society/2030459-povnistu-vidnoviti-movlenna-na-donbasi-zmozemo-lise-pisla-deokupacii-stec.html> [in Ukrainian].
10. *Chornu* buhalteriiu rehionaliv zumysne peredaly NABU, – ekspert [Black accounts Department of the regionals deliberately referred to the National anticorruption Bureau of Ukraine]. Retrieved from http://zik.ua/news/2016/06/01/chorna_buhgalteriya_regionaliv_zumysne_peredana_nabu_ekspert_704539 [in Ukrainian].
11. *P. Poroshenko* naholosyv, scho na telebachenni “neprypustymo mala chastka ukrainskoi movy” [P. Poroshenko stressed that on television “unacceptably small proportion of the Ukrainian language”]. Retrieved from <http://www.unn.com.ua/uk/news/1596185-p-poroshenko-nagolosiv-scho-na-telebachenni-nepripustimo-mala-chastka-ukrayinskoyi-movi> [in Ukrainian].
12. *Yak stavliatsia* do rosijskoi movy v Ukraini: sotsiolohichne opytuvannia [What is your attitude to the Russian language in Ukraine: a sociological survey]. Retrieved from <http://glavcom.ua/video/yak-stavlyatsya-do-rosiyskomovnih-v-ukrajini-sociologichne-doslidzhennya-365175.html> [in Ukrainian].
13. *Kazaryn, P.* “Russkyj myr” proty svitu ukrainskoho [Russian world against the world Ukrainian]. Retrieved from <http://www.pravda.com.ua/columns/2015/04/6/7063886/> [in Ukrainian].